

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 28 (1075) 11 ЛІПЕНЯ 2012 г.

Дарагія сябры "Нашага слова"!

У гэтым квартале адбылося сезоннае змяншэнне колькасці падпісчыкаў, падзенне адбылося па ўсіх абласцях, дзе большае, дзе меншае. Але ёсьці рэйны, дзе колькасць падпісчыкаў не толькі захавалася, а і павялічылася. У першую чаргу гэта Салігорск, які выйшаў на другое месца ў краіне пасля Менска. Павялічылася падпіска ў Жыткавічах, Бабруйску, Паставах, Лунінцы, Калінкавічах, Гарадзенскім раёне і іншых.

Красавік Ліпень

Красавік Ліпень

Берасцейская вобласць:		Ст. Дарогі р.в.	1	-	
Баранавічы р.в.	18	15	Стоўбцы р.в.	4	3
Бяроза р.в.	11	10	Узда р.в.	2	2
Белааэзэрск р.в.	-	1	Чэрвень р.в.	4	4
Бярэсце гор.	17	10	Усяго:	475	413

Гомельская вобласць:

Жабінка р.в.	-	1	Буда-Кашалёва	2	-
Іванава р.в.	2	2	Брагін р.в.	2	1
Івацэвічы р.в.	9	9	Ветка р.в.	1	1
Камянец р.в.	2	2	Гомель гор.	35	30
Кобрын гор.	-	1	Гомель РВПС	1	1
Лунінец гор.	2	3	Добруш р.в.	-	1
Ліхавічы р.в.	1	1	Ельск р.в.	-	1
Маларыта р.в.	-	1	Жыткавічы р.в.	9	13
Пінск гор.	13	11	Жлобін гор.	2	1
Пружаны р.в.	7	9	Калінкавічы гор.	-	2
Столін р.в.	-	1	Карма р.в.	2	1
Усяго:	82	79	Лельчицы р.в.	1	1
			Лоеў р.в.	1	1
			Мазыр гор.	1	4
			Акцябарскі р.в.	1	1
			Нароўля р.в.	1	-
			Петрыкаў р.в.	-	1
			Рэчыцца гор.	-	1
			Рагачоў гор.	1	1
			Светлагорск гор.	4	2
			Хойнікі р.в.	1	-
			Чачэрск р.в.	4	-
			Усяго:	69	64

Віцебская вобласць:

Бешанковічы р.в.	2	2	Бераставіца	4	4
Браслаў р.в.	2	1	Ваўкаўскі гор.	10	9
Віцебск гор.	28	20	Воранава р.в.	5	5
Віцебск РВПС	2	2	Гародня гор.	40	36
Верхнедзвінск р.в.	5	5	Гародня РВПС	10	12
Глыбокае р.в.	5	6	Дзятлава р.в.	16	16
Гарадок р.в.	5	4	Зэльва р.в.	4	4
Докшыцы р.в.	1	1	Іёе р.в.	5	3
Дуброўна р.в.	-	1	Карэлічы р.в.	9	9
Лёзна р.в.	1	1	Масты р.в.	5	6
Лепель р.в.	2	2	Наваградак гор.	5	5
Міёры р.в.	2	2	Астравец р.в.	6	6
Новаполацк гор.	21	15	Ашмяны р.в.	8	7
Орша гор.	3	3	Смаргонь гор.	8	7
Полацк гор.	9	8	Слонім гор.	10	9
Паставы р.в.	12	14	Свіслач р.в.	5	5
Расоны р.в.	1	1	Шчучын р.в.	7	5
Сянно р.в.	2	2	Ліда	11	11
Талочын р.в.	1	1	Усяго:	168	159

Менская вобласць:

Беразіно р.в.	2	2	Бабруйск гор.	3	6
Барысаў гор.	7	5	Бялынічы р.в.	-	1
Вілейка гор.	2	2	Быхаў р.в.	1	1
Валожын гор.	9	9	Глуск р.в.	-	1
Дзяржынск р.в.	6	7	Горкі гор.	1	1
Жодзіна гор.	6	4	Дрыбін р.в.	1	-
Клецк р.в.	2	-	Кіраўск р.в.	21	21
Крупкі р.в.	2	3	Клічаў р.в.	2	-
Капыль р.в.	4	-	Клімавічы р.в.	1	-
Лагойск	3	3	Касцюковічы р.в.	1	1
Любань р.в.	1	-	Краснаполле р.в.	1	-
Менск гор.	288	239	Крычаў р.в.	1	-
Менск РВПС	15	13	Круглае р.в.	1	1
Маладзечна гор.	15	14	Мсціслаў р.в.	1	1
Мядзель р.в.	3	3	Магілёў гор.	45	33
Пухавічы РВПС	5	5	Магілёў РВПС	1	1
Нясвіж р.в.	1	-	Асіповічы гор.	9	9
Смалявічы р.в.	2	1	Слаўгарад	1	1
Слуцк гор.	22	21	Хоцімск р.в.	-	1
Салігорск гор.	69	73	Чэркаў р.в.	-	1

Магілёўская вобласць:

Бабруйск гор.	3	6	Бялынічы р.в.	-	1
Быхаў р.в.	1	1	Глуск р.в.	-	1
Горкі гор.	1	1	Горкі гор.	1	1
Дрыбін р.в.	1	-	Дрыбін р.в.	1	-
Кіраўск р.в.	21	21	Кіраўск р.в.	21	21
Клічаў р.в.	2	-	Клімавічы р.в.	1	-
Клімавічы р.в.	1	-	Касцюковічы р.в.	1	1
Краснаполле р.в.	1	-	Крычаў р.в.	1	-
Круглае р.в.	1	1	Круглае р.в.	1	1
Мсціслаў р.в.	1	1	Магілёў гор.	45	33
Магілёў гор.	45	33	Магілёў РВПС	1	1
Асіповічы гор.	9	9	Асіповічы гор.	9	9
Слаўгарад	1	1	Слаўгарад	1	1
Хоцімск р.в.	-	1	Хоцімск р.в.	-	1
Чэркаў р.в.	-	1	Чэркаў р.в.	-	1
Чавусы р.в.	1	-	Чавусы р.в.	1	-
Шклуб р.в.	3	3	Шклуб р.в.	3	3
Усяго:	95	83	Усяго:	1004	898

ISSN 2073-7033

Усяго на краіне: 1004 898

Украіна змагаецца за мову

У Кіеве працягваецца бестэрміновая акцыя ў абарону ўкраінскай мовы. Еўрапейскую плошчу ўкраінскай сталіцы не пакідаюць абаронцы ўкраінскай мовы, якія патрабуюць адкликання прынятага Вярхоўнай Радай 3 ліпеня закона "Аб асновах дзяржаўнай мовай палітыкі".

Згодна з гэтым законам расейская мова атрымае статус рэгіянальнай у 13 з 27 абласцей Украіны. Мова ідзе ў асноўным аб расейскамоўных усходніх і паўднёвых абласцях, дзе пераважна жывуць выбаршчыкі кіраўнічай Партыі рэгіёнаў.

Дэпутаты фракцыі "Наша Ўкраіна - Народная Самаабарона" у парламенце Ўкраіны пачалі галадоўку калі культурнага асяродка "Ўкраінскі дом" у цэнтры Кіева. Яны патрабуюць скасаваць ўхвалены законапраект пра статус расейскай мовы.

У Днепрапрэтоўску, на плошчы калі Днепрапрэтоўскага тэатра оперы і балету, таксама ідзе бестэрміновая акцыя пратэсту апазіцыйных сіл на абарону дзяржаўнай мовы. Арганізаторы акцыі абвясцілі аб пачатку "новага Майдану". У акцыі бяруць удзел калі сотні прадстаўнікоў выбарчага аўяднання "Бацькаўшчына", "Фронту пераменаў", "Нашай Украіны", выбарчага аўяднання "Свабода", шэрагу грамадскіх арганізацый.

Супрацьстаянне працягваецца і пагражае выліцца ў поўнамаштабны палітычны крызіс. І можна толькі здагадвацца, чым і для каго ён закончыцца.

Падзвіжніцкая праца ў галіне роднай мовы

Піскуноў Ф.А. Вялікі слоўнік беларускай мовы: арфаграфія, акцэнтуацыя, парадыгматыка. Мінск: Тэхналогія, 2012. - XVI + 1208 с.

"Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф.А. Піскунова змяшчае каля 223 тысяч лексічных адзінак і ўдвая перавышае аб'ём найбольш поўнага на сёння "Слоўніка беларускай мовы" пад рэдакцыяй акадэміка АН БССР М.В. Бірылы, выдадзенага ў 1987 годзе. Слоўнік Ф.А. Піскунова вызначаецца тым, што ён створаны на аснове электроннай базы шляхам апрацоўкі велізарнага тэкставага масіву (больш за 70 млн. словаў) ў 2300 літаратурных крыніц).

У адразненне ад тра-
дыцыйных арфаграфічных
слоўнікаў беларускай мовы ў
Слоўніку Ф.А. Піскунова бо-
льшасць змяняльных рэестравых
слоў падаюцца з далучэн-
нем адмысловых граматычных
памет (індэксай), якія адсы-
лаюць карыстальніка да адпа-
ведных словазмяняльных і
акцэнтных парадыгмаў, змеш-
чаных у трохстах табліцах.
Граматычныя індэксы не ўка-
зываюцца толькі для той невя-
лікай часткі змяняльных слоў,
поўныя парадыгмы якіх змяш-
чаюцца непасрэдна ў адпавед-
ных слоўніковых артыкулах.
Нязменныя слова падаюцца
без граматычных індэксай.

Аўтар Слоўніка свядома адмовіўся на старонках свайго выдання ад памет "разм.", "абл." (або "дышл.") і розных стылістычных памет. Пры такіх моўных адзінках маеца спецыяльны надрадковы сімвал * (зорачка).

Многія слова ѿ Слѹ-
ніку Ф.А. Піскунова прыве-
дзены з кароткім дафініціямі.
У неабходных выпадках слова
забяспечаны спецыяльнымі і
іншымі паметамі, што ўказыва-
юць на сферу ўжывання моў-
ных адзінак (спіс такіх памет
прыведзены на с. XIII).

На першы погляд здаецца, што Слоўнік Ф.А. Піскунова, такі вялікі сваім адб'емам і самы поўны з усіх выдадзеных беларускіх слоўнікаў адносна свайго рэестравага патэнцыялу, амаль цалкам адпавядае лексікаграфічным патрабаванням і з'яўляецца амаль ідэальным, асабліва адносна паўната падачы лексічнага багацця беларускай нацыянальнай мовы. Але гэта не зусім так. Для беларускай нацыянальнай мовы вельмі харacterна шырокое ўжыванне аддзеяслоўных назоўнікаў на *-нне*. На вялікі жаль, у Слоўніку Ф.А. Піскунова "жывыя" беларускія аддзеяслоўныя назоўнікі даюцца несістэмна і далёка няпоўна. Думаецца, у тэксце рэцэнзіі неабходна прывесці спіс тыхіх моўных адзінак, бо яны як рэестравыя слова павінны будучы быць уключанымі ў вялікі (тамоў на 15) акадэмічны слоўнік тлумачальнага гыпу, праца над якім ужо распачата ў Інстытуце мовы і літаратуры НАН Беларусі.

Такім чынам, у рэестры Слоўніка Ф.А. Піскунова адсутнічаюць слова *абавязванне*, *абвільгатненне*, *абвыв-*

засалванне, заслінванне, засмуроджованне, застасоуванне, застрахоуванне, застругуванне, заторкванне, затримоуванне, затульванне, заулашчуванне, захильванне, заштурвуванне, защемліванне, збудоуванне, збузоуванне, зворванне, зяєрджованне, згоджуванне, зграмаджованне, згрувашчуванне, згруджованне, зерупоуванне, здарожованне, зձязванне, здраджованне, зжкоуванне, зломванне, зменьванне, зніштокжованне, зрахоуванне, зраїшчуванне, зынакшуванне, зырчанне і зырчэнне, зыўканне (з. куль), зяванне, зяпанне, ірзанне, ішацанне, кажсанне (ад казіці і казіцца), калантыранне, кастылянне ('біщё'), катурханне, кахканне, квіканне, кеганне, кепкаванне, керзанне, крыпнанне, крэхкаванне, кхыканне, кырканне, латраванне, лімзанне, ляляканне, мадыгаванне, мачаленне, мергаванне, мжэннне, міканне, морзанне, мрукаванне, мурматанне, мурцаванне, мурчанне, мэджсанне ('майстраванне'), мэнчанне, мяждужуленне, мяканне, мямленне, набухторванне, наваксоуванне, навалацанне, навоішчуванне, навэндожуванне, нагаблёуванне, наддзёўбванне, надкоуванне, назвоньваванне, накрышуванне, налакіроуванне, налепліванне, налінейванне, налузванне, налушчуванне, намазольванне, намыльванне, напаліроуванне, наперчаванне, наплоджуванне, напраданне, напражванне, наскварванне, насмажуванне, напытванне, напяльванне, нарайванне, насвідоуванне, насліньванне, насолюванне, наспеўванне, наспіртоуванне, настрашуванне, настругуванне, настругнуванне, настрыгашанне, настыгванне і настыгашанне, насупліванне, натужуванне, нафаршыроуванне, нахвальванне, нахмурвуванне, нахмыльванне, нацеджованне, начаканьванне, начэрчованне, нашаткоуванне, нашмальцюуванне, наштампоуванне, нашчупуванне, наэлектрызоуванне, недапяканне, недаскварванне, ніценне, ныганне, нямансне (дзіцячае - ад нямаць 'есці'), пабрынкаванне, пабрэнькаванне, пабрэхаванне, пагоцуванне, пагоцкванне, пагыркаванне, падвэндожуванне, падгрыванне, падзымухаванне, падкавельванне, падкапаванне, падкругленне, падкрышуванне, падкульгуванне, падлагоджованне, падлакіроуванне, падлапліванне, падлечуванне, падлоўліванне, падмас-

ліванне, паднатужванне, падпаясванне, падплятанне, падпорванне, падпярэзванне, падрамантуюванне, падрэтушоўванне, падсвірванне, падсмальванне, падстрашванне, падфутбольванне, падхарчоўванне, падціскванне, падцільванне, падціярэбліванне, падчэрніванне, падшавельванне, пажоўванне, пакоўзанне, пакрумкванне, палежванне, паморгванне, пастойванне, патрэнькванне, нераапыкоўванне, нераапыльванне, нераарыштоўванне, пераборванне, перавяльванне, перадзельванне, перадорванне, перажлуктванне, перазамаўленне, пералыгванне, перамусольванне, перамяркоўванне, перамятанне, пераназыванне, перанакіраванне, перанакіроўванне, перанізванне, перапярванне, пераразмяркоўванне, перарасоўванне, пераспейванне, пераспрачванне, перасупоньванне, перахалоджсанне, перахіроўванне, перашыкванне, правоишчванне, прагніванне, прамоишчванне, прасмальванне, пратлушчванне, пратрачванне, прафарбоўванне, прахукванне, прашнуроўванне, прашпаклётіўванне, прашпігоўванне, прыарканьванне, прыбольшванне, прывёрстванне, прывэнджванне, прывяльванне, прыгарванне, прыгаішванне, прыгнійванне, прыкамандзіроўванне, прыклеччанне, прылебуньванне, прыладкоўванне, прылізванне, прылыгванне, прымайстроўванне, прымалёўванне, прынітоўванне, прыпалахванне, прыпілюкванне, прыпіханне і прыпіхванне, прыпужсанне, прыпірхванне, прыраўноўванне, прырахоўванне, прырысоўванне, прысадачанне, прысарамачванне, прыскаутванне, прыспеўванне, прыстрашванне, прысююкванне, прытальванне, прытаргоўванне, прыторкванне, прыхільванне, прыхрапванне, прыцыкванне, прычапурванне, прышіфоўванне, пэканне, разбалоньванне, разбарапаноўванне, разведзгванне, разгадоўванне, разгрічацванне, разгрэбванне, раздраконьванне, разжэньванне, раззвоньванне, разлупліванне, размантачванне, размяжджульванне, раскалмачванне, раскірачванне і раскіречванне, раскланьванне, распазычанне і распазычванне, распатроньванне, распікроўванне, рассалоджсанне, рассупоньванне, расталкоўванне, растарэкованне, растоўкванне, растрывожсанне, расфуфырванне, расхвостванне, расхляпешчванне, расхрыставанне, расцалоўванне, расciнанне, расціскванне, расшкумачванне, расшэйгванне, сажмурванне, саскуўванне, састрыганне, сашморгванне, скамечванне, скарабачванне, сплычванне, сплюсоўванне, спродованне, спырхванне, спецкванне, ссёробванне, стрыножсанне, суціханне, сфугоўванне, сынкаванне, сыпанне, сысоленне, такатанне, талаванне, талдычанне

не, таленьканне, танянханне, таралаканне, таращанне, тахканне, трупанне, триножсанне, тукатанне, тулюлюканне, турчэнне, тылаванне, тыліліканне, удоўжсанне, указанне, укалошванне, украйванне, уладжсанне, ускалупванне і ускалупліванне, ускудлачванне, успіхванне, успіясканне, успільванне, усаджсанне, устрывожсанне, усцешванне, усчэпліванне, уталькоўванне, утрымоўванне, утульванне, ушмальцуўванне, ушпільванне і ушпілянне, ушушкаванне, ушчэмліванне, форсканне, хаўрусаванне, хеканне, хлабыстанне, хлюмзанне, хніпанине, хрупченне, хрыбусценне, хэканне, цалытанне, цвіканне, цвірліканне, цвыргатанне, цёўканне, цісіканне, цюхканне, і цугліянне, цыльгіканне і цыльканне, цыркуляванне, цюрлыканне, чычыканне, шаўканне, шыкранне, шлянне і інш. Варта тут адзначыць, што пе-раважная большасць прыведзеных вышэй аддзеяслоўных назоўнікаў называюць дзеянне або працэс, але ёсьць і значчая колькасць такіх, якія называюць, акрамя дзеяння, і гуки (напрыклад, слова *крэхканне*, *кхыканне*, *хрупченне*, *хэканне*, *цырліканне* і г.д.).

Назіраеща ў Слоўніку Ф.А. Піскунова адсутнасць некаторых слоў - дзеепрыметнікаў пры наядённі іх базавых дзеясловаў. Так, у рэестры ёсьць дзеяслой заплюндраць і адсутнічае дзеепрыметнік заплюнраны. Бывае і наадварот: у рэестры ёсьць вытворны прыметнік акаржэлы і няма базавага дзеяслова акаржэць. Ёсьць у рэестры вытворны ад-прыметнікавы назоўнік вугнявасць і адсутнічае базавы ад'ектыў вугнявы. Присутнічаюць у рэестры Слоўніка Ф.А. Піскунова аддзеяслоўны назоўнікі *абабіранне*, *абручаванне*, *лязгацение*, *лямцацаванне*, а іх базавых дзеясловаў - *абабираць*, *абручаваць*, *лязгаць*, *лямцацаваць* - няма.

Непаслядоўна, няпоўна пададзены ў Слоўніку аднакаранёвыя лексічныя рады. Ёсьць, скажам, у рэестры дзеяслой (закончанага трывання) выдаўжыць і няма яго адпаведніка па трыванні выдоўжваць. Пададзены дзеясловы вымардаваць, вымардавацца, і няма слоў вымардоўваць, вымардоўвацца, вымардоўванне. Ёсьць у рэестры дзеяслой нарайваць і адсутнічаюць слоўны нарайваць, нарайванне. Дадзены ў Слоўніку дзеяслой разверцаць, але няма неабходных моўных адзінак разверчваць, разверчвацца, разверчванне. Ёсьць слова раззлаваць і няма ў рэестры лексем раззлоўваць, раззлоўванне. Паколькі ў рэестры ёсьць слоўны збурболены, збурболіць ('змяшаць - працадкасць'), то павінны быць і ўтварэнні збурбольваць, збур-

Непаслядоўна і няпоўна падаюцца ў Слоўніку Ф.А. Піскунова назвы жыхароў га-

радоў, мястэчак, раёнаў і інш.
Так напрыклад, знаходзім у гэтай лексікаграфічнай працы словы *крупчанцы* і *крупчане* (да Крупкі) і няма тут назвы *зальвяне* ('жыхары Зэльвы, Зэльвенскага раёна') і інш.

У "Вялікім слоўніку беларускай мовы" Ф.А. Піскунова ёсьць тры лексічныя дадаткі: дадатак 1 - "Населенныя пункты і некаторыя гідраграфічныя аб'екты Беларусі" (cc. 1133-1147), дадатак 2 - "Краины свету" (cc. 1148-1149) і дадатак 3 - "Геаграфічныя назвы свету" (cc. 1150-1156).

Зауважаєща непауна та падачи матер'ялью ў дадатку "Географічні назви світу". Так, у Словоїку знаходзім слова *Татарстан*, *Каракалпакія*, *Карэлія*, *Башкырыя*, *Бурація*, *Чукотка*, *Тыва*, *Адыгейя*, *Хасісія* і інш., і адсутнічаючы гут чамусыці назвы *Комі* (Рэспубліка Комі), *Мардовія*, *Мары Эл* (былая назва *Марыйская Аўтаномная Рэспубліка*), *Калмыкія*, *Інгушэція*, *Паўночная Асеція* (і *Асецінская Рэспубліка*), *Караачаева-Чэркесія*, *Удмуртыя*, *Чувашыя*, *Чечня*, *Ханты-Мансійская аўтаномная акруга*, *Эвенкія*, *Эвенкійская аўтаномная акруга*, *Рэспубліка Алтай* і інш.

Не знайшлося месца ў "Вялікім слоўніку беларускай мовы" Ф.А. Піскунова словам *Нахічэвань*.

Географічні назви
Чорна мора, Чирвона мора,
Жоута мора і інш. у Слой-
ніку єсць, а назваў Белае мора,
Грэнландская мора, Баранцава
мора, Мора Сулавесі, Заходняя
Дзвіна і інш. няма.

Адсутнічаоць у Слоўніку Ф.А. Піскунова і цэлы шпраг апелятыўных шырокакаўжывальныхных слоў. Гэта моўныя адзінкі *аборынка*, *вароцеткі*, *балматня* (ад *балматаць*), *асядлоўцаць* (ёсць у РБС-82), *бязуліць*, *загазоўцаць*, *таркаваць*, *нармалізоўцаць*, *невера-емнасць*, *прыватызоўцаць*, *удратоўцаць* і інш.

Няма на сваім алфавіт-
ным месцы слова *парталан*,
хоць яно ёсьць у артыкуле *пар-
тулан*. У Слоўніку ёсьць *паў-
гурка*, а асноўнага варыянта -
паўагурка - няма.

Трапілі ў Слоўнік і не-
каторыя слова, няправільныя
свайм утворэннем. Так, у Слоў-
нік уключана слова *абдъз-
муханне*, а патрэбны толькі
слова *абдъзмухванне* і *абдъз-
манне*. Пададзена ў Слоўніку
слова *адскрабаны* замест пра-
вільнага *адскрэбены* (апошняе
ёсьць у рээстры). Пададзена ў
рээстры *ляпенне*, а патрэбна
ляпленне. Пададзены дзеялоў
улуніць, а патрэбна *улунець*.
Замест *баўар* у Слоўніку Ф.А.
Піскунова бачым *баўер*. Ад
геаграфічнай назвы Друя (мя-
стэчка ў Браслаўскім раёне)
утвараеща прыметнік *друйскі*.
У Слоўніку ж Ф.А. Піскунова
бачым: *друյескі*.

Словалупы тлумачыцца як 'вялікія непрыгожыя зубы'. Тут, відаць, ідзе гаворка пра губы, а не пра зубы.

Сустракаюца ў рэстры гэтага слоўніка, на жаль, і некаторыя русізмы. Напрыклад: *высвабаджэнне, крапіца* ('мацавацца'), *крапіца* ('мацаваць'), *падарак, піліць, проціспутнікавы, путаніна, разаць, таяць*.

Вышэй намі было адзначана, што многія моўныя адзінкі ў Слоўніку Ф.А. Піскунова забясьпечаны дэфініцыямі. Але пры шматлікіх словах падобная тлумачэнні адсутнічаюць, а яны, як нам думаеца, павінны быць.

Патрэбных дэфініцый мы не бачым, напрыклад, пры словах *акравак, бакаць, карзліць, клуміць, люць, напаяўку, нячывіць, пленіраваць, плюмкаць, тухтаць, увазольваць, угалоджваць, члакаць, шванкаваць і інш.*

Проблема аманіміі. Лексічныя амонімы маюць поўнае гукавое супадзенне ва ўсіх формах, а таксама маюць адноўковаве напісанне, напрыклад *абчапляць¹ зак. -яю, -яе (абчашаць чым-н.) і абчапляць² незак. -яю, -яе (абчэпляваць); рысь³ заал., Т-сю і рысь², Т-сю (бег).* Калі ж слова маюць поўнае гукавое супадзенне, але не супадаюць графічна (першае пішацца з малай літары, а другое з вялікай), то такія слова амонімамі не лічацца і падаюцца як асобныя слова без выдзялення іх як амонімы. У Слоўніку ж Ф.А. Піскунова аформленыя як амонімы наступныя пары (або больш як два слова): *буда¹ і Буда²; геркулес¹ і Геркулес²; багач¹ і Багач²; кант¹ і Кант²; Кох¹ і кох²; кулон¹ і Кулон²; ламберт¹ і Ламберт²; лі¹ і Лі²; ліга¹ і Ліга²; ляля¹ і Ляля²; марс¹ і Марс²; мус¹, мус² і МУС³; ньютан¹ і Ньютан²; паскаль¹ і Паскаль²; рама¹ і Рама²; Спас¹ і спас²; тор¹ і Тор² і г.d.*

Сустракаюца ў Слоўніку Ф.А. Піскунова і выпадкі правільнай падачы такога роду лексікі: *ліра* (муз.) і *Ліра* (сузор'е). Ёсць у гэтым слоўніку выпадкі, калі першым паказана слова, што пішацца з вялікай літары: *Вікторыя міф. і вікторыя; Лета, і лета; Mi і mi*, а павінна быць наадварот.

Пры знамствстве са Слоўнікам Ф.А. Піскунова звязтае на сябе ўвагу і такая акаличнасць, што ў рэстры стаяць побач адноўковавыя слова, двойчы падаеща адно і тое ж слова. Такіх выпадкаў у гэтым даведніку налічваецца значная колькасць. Напрыклад:

граф, РВ - а; мн. графы, - аў і (радзей) графы, РВ - оў (тытул)

граф мат. - а; мн. графы, - аў

дамаскін рэл., літ., - а (помнік белгардскага пісьменства)

дамаскін тэкст., нескл., ж.

дурань карт., - рня. М - рні (гульня)

дурань РВ - рня, ДМ-рню

ложа, -ы; РМн. ложа, М - ы; РМн. - аў (месца для спання; рэчышча) мора, нескл., мн., адз. м. і ж. (группа народаў)

мора, М - ы; але ў назвах частак ландшафту Месяца Мора, М - ы (напр.: Мора

Дажджоў)

паўночнік бат. - у паўночнік, РВ - а послух, - у послух, РВ - а рында мар., - ы, ДМ - дзе; РМн. - д рында, - ы, Т-ам, М-дзе; РМн. - аў цаца дзіц. - ы; РМн. цац (цаца)

цаца аг.: м. ДМ - у, Т-ам; ж. ДМ - ы, Т-ай / -аю; РВ-мн. цац і цацаў

Яўнія амонімы з прыведзеных вышэй слоўных пар павінны і афармляцца як аманімічныя адзінкі, а полісемантычныя моўныя адзінкі павінны зводзіцца ў строгім алфавітным парадку. Факты ж, на вялікі жаль, сведчаць, што ў многіх месцах алфавітны парадак парушаны. Прывядзём такія прыклады:

наадварот. Напрыклад:

бізань бізань... бомба... бомб... бактэрый... бактэрый... бом... бом

Першым у алфавітным размяшченні таких пар павінна быць поўнае слова.

У прадмове да Слоўніка Ф.А. Піскунова зайдзена, што слова ў слоўніку размешчаны ў строгім алфавітным парадку. Факты ж, на вялікі жаль, сведчаць, што ў многіх месцах алфавітны парадак парушаны. Прывядзём такія прыклады:

*абвесціць
абвесціцца
Андалусія
Андалузскія горы
Кіёта
Кіёў
Лясное Возера
Лясное
мізэрнік
мізэрны
мізэрніца
п'янотна
п'янотна
цэлебрацыя
цэлебраванне
Японія
Ямайка*

Далёка не на сваім месцы ў алфавітным парадку зменшаны ў Слоўніку моўныя адзінкі *Вулька, Вулька-Аброўская, Кельн, Навасёлкі.*

Не вытрыманы алфавітны парадак размяшчэння слова ў Слоўніку і на с. 150 у наступным слупку:

*блєнне
блёса-шэры
блёсенькі
блесы
блесца
блесець
блялек
блёсавокі
блёссы*

Слова *гравэ* ў алфавіце апынулася на 33 пазыцыі вышэй ад свайго месца занахождання (павінна стаяць перед моўнай адзінкай *гравюра*).

Слова *Рыўера* паводле алфавіту трапіла зусім на іншую старонку ад свайго належнага месца (на с. 871, а павінна размяшчацца на с. 873, пасля слова *рытэнтута*).

Пры строгім размяшчэнні слова ў алфавітным парадку мае значэнне адзінкі. Пры адноўковым напісанні слова і з адрозненнем іх толькі месцах адзінкі першым павінна ў лексікаграфічным даведніку займаць месца слова, у якім націск стаіць над галоснай у ранейшым складзе, чым у наступным слове. У Слоўніку ж Ф.А. Піскунова часта назіраецца адваротная карціна. Напрыклад:

*галенне
галенне
грудны
грудны
катар
катар¹
катар²
прыкутаць
прыкутаць
раніць
раніц¹
раніц²
скутацца
скутацца
скутаць*

*скутаць
тратнік
тратнік
ФІФА
фіфа¹
фіфа²
чужына
чужына
Крывічы
Крывічы*

На алфавітнае размяшчэнне слова ў слоўніку ўпłyвае і дэфіс (-). Слова, якое пішацца без дэфіса, павінна стаяць у алфавітным парадку вышэй за слова, што мае на пісьме злучкі. У Слоўніку ж Ф.А. Піскунова можна сустрэць наступнае:

*інда-пакістанскі
індапакістанскі
ракета-носібіт
ракетаносібіт
чырвона-чагляны
чырвоначагляны*

У гэтым лексікаграфічным даведніку ёсць і наступныя прыкryя недагляды. Так, дзеяслой *аблукеўцыца* забясьпечаны граматычнай паметай *незак.* (незакончанае трыванне), а тут патрэбна пазнака *зак.* При прыметніку *будзёнаўскі* ў дужках ёсць тлумачэнне *ад Будзёны*, а патрэбна тут: *ад Будзёны*. Ёсць і такое: *кахля* (гл. *кахля* (замест гл. *кафля*) і г.d.

Зробленых у гэтым аглядзе крытычных заўгад магло быць, ці яны маглі быць зведзеныя да мінімуму, каб лексікаграфічная праца Ф.А. Піскунова была навукова адрадагавана спецыялістам-мовазнаўцам.

Зроблены намі крытычны агляд "Вялікага слоўніка беларускай мовы" Ф.А. Піскунова толькі ў зусім нязначнай ступені можа выклікаць нейкае сумненне ў вартасці і важнасці прарабленай Фёдарам Антонавічам тыгантнай, агромністай працы па лексікаграфічнай сістэматызацыі фактычнага матэрыялу беларускай нацыянальнай мовы. Падзвіжніцтва Ф.А. Піскунова заслугоўвае самай высокай ацэнкі.

Працээнаваны тут "Вялікі слоўнік беларускай мовы" Ф.А. Піскунова, а таксама такія фундаментальныя лексікаграфічныя працы пачатку XXI стагоддзя, як: "Граматычны слоўнік дзеяслова". Мн., 2007 (рэдактары А.І. Падлужны і В.П. Русак), "Граматычны слоўнік назоўніка". Мн., 2008 (рэдактары А.Я. Міхневіч і В.П. Русак), "Граматычны слоўнік прыметніка, зайненніка, лічэнніка, прыслоўя". Мн., 2009 (рэдактар В.П. Русак), "Слоўнік беларускай мовы". Мн., 2012 (рэдактары А.А. Лукашанец і В.П. Русак), "Слоўнік фразалагізмаў беларускай мовы" ў 2 татах. Я. Лепешава. Мн., 2008, "Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы" ў двух татах М.П. Пазнякова. Мн., 2012 уносяць неацэнны ўклад у вывучэнне сучаснай беларускай літаратурнай мовы на мяжы двух стагоддзяў аднонасе лексіка-фразалагічных, граматычных і выяўленчавобразных аспектаў.

*Мікалай Крыўко,
вядучы наўуковы
супрацоўнік Інстытута
мовы і літаратуры імя
Якуба Коласа і Янкі Купалы
НАН Беларусі.*

кім грамадстве і сярод прафесіяналаў расце. Пра гэта сведчыць і вынікі апытаціння: колькасць беларусаў, зацікаўленых у беларускамоўнай рэкламе, павялічылася з 37% (2009) да 55,6% (2012), - і павелічненне колькасці беларускамоўных

распачаўся з Адукацыйнай праграмы, , на якой выступілі прафесійныя рэкламісты і піар-спецыялісты.

- Ты веды, якія атрымалі ўдзельнікі фестывалю падчас адукацыйнай праграмы, можна назваць незамяняльнымі. Беларускамоўная рэклама знаходзіцца на стартавым этапе развіція. Але Трэці фестываль AD.NAK! паказаў, што яе патэнцыял велізарны. Каб узровень айчынных рэкламістаў павышацца больш імкліва, неабходна вучыцца ў прафесіяналаў, - адзначыў кіраунік рэсурсу Marketing.by, аднаго з саурганізатораў фестывалю, Сяргей Скарохад.

Адкрыціе Цырымоніі ўзнагароджання Фестывалю AD.NAK! прайшло ва ўласціў для дзея шалёнай манеры - у гэтым годзе арганізаторы разбурылі сімвалічную сцяну. А вечарам адбылося ўручэнне прызёрскім пераможцам сёлетнія фестывалю AD.NAK! Адзначым, што, згодна з правіламі фестывалю, у кожнай номінацыі маглі быць прысуджаны адно першае, два другія, трэція месцы, а таксама адно гран-пры. Месцы маглі і не прысуджацца, калі журы лічыла, што ўзровень працаў не адпавядае крэатыўных беларускамоўных праектаў будзе павялічвачца, - адзначыла каардынаторка грамадскай культурніцкай кампаніі "Будзьма беларусам", ініцыятарка Фестывалю AD.NAK! Ніна Шыдлоўская.

Сёлетні Фестываль AD.NAK! стаў рэкордным па колькасці ўдзельнікаў і пададзеных прафесійных рэкламаў. Каб вылучыць тое ці іншае паведамленне сярод іншых мэсыджоў. Але мы верым, што рана ці позна беларуская мова стане мовай асноўнай камунікацыі. Штогод на Фестывалі AD.NAK! прысутнічаюць прадстаўнікі не толькі беларускіх, але і сусветных рэкламных агенцтваў. Эта ящэ раз пацвярджае цікавінасць да стварэння рэкламы на беларускай мове. И мы лічым, што колькасць супраўды крэатыўных беларускіх праектаў будзе павялічвачца, - адзначыла каардынаторка грамадскай культурніцкай кампаніі "Будзьма беларусам", ініцыятарка Фестывалю AD.NAK! Ніна Шыдлоўская.

Сёлетні Фестываль AD.NAK! стаў рэкордным па колькасці ўдзельнікаў і пададзеных прафесійных рэкламаў.

- Трэці Фестываль AD.NAK! паказаў, што цікавінасць да беларускамоўнай рэкламы ў шырокім беларус-

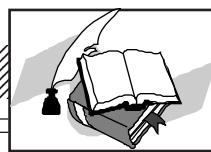
Дадатковую інформацію пра фестываль можна атрымаць на сایце

- Трэці Фестываль AD.NAK! паказаў, што цікавінасць да беларускамоўнай рэкламы ў шырокім беларус-

ПАРАЎНАЛЬНЫ АНАЛІЗ ПАЛАЖЭННЯЎ КАНСТЫТУЦІЙ КРАІН УСХОДНЯГА ПАРТНЁРСТВА І КАЗАХСТАНА АДНОСНА ДЗЯРЖАЎНАЙ І ІНШЫХ МОЎ

КРЫТЭРЫІ ПАРАЎНАННЯ	БЕЛАРУСЬ	АЗЕРБАЙДЖАН	АРМЕНИЯ	ГРУЗІЯ	МАЛДОВА	УКРАІНА	КАЗАХСТАН
	Канстытуцыя 1994 года (са змяненнямі і дапаўненнімі ад 24 лістапада 1996 г. і 17 кастрычніка 2004 г.)	Канстытуцыя ад 12 лістапада 1995 года (са зменамі ад 24 жніўня 2002 г.)	Канстытуцыя ад 5 ліпеня 1995 года	Канстытуцыя ад 24 жніўня 1995 года	Канстытуцыя ад 29 ліпеня 1994 года	Канстытуцыя ад 28 чэрвеня 1996 года (са зменамі ад 1 лютага 2011 г.)	Канстытуцыя ад 30 жніўня 1995 года (са зменамі і дапаўненнімі ад 7 кастрычніка 1998 г., 21 мая 2007 г. і 2 лютага 2011 г.)
Колькасць дзяржаўных моў	2 - беларуская і руская	1 - азербайджанская Дзяржава забяспечвае развіццё азербайджанскай мовы.	1 - армянская	1 - грузінская; у Абхазіі, акрамя грузінскай, дзяржаўнай з'яўляеца таксама абхазская	1 - малдаўская (лацінскі правапіс)	1 - украінськая Дзяржава забяспечвае ўсебакове развіццё і функцыянаванне юкрайнскай мовы ва ўсіх сферах грамадскага жыцця на ўсіх тэрыторыях Украіны.	1 - казахская Урад, мясцовыя прадстаўнічыя і выканавчыя органы абавязаны стварыць усе неабходныя арганізацыйныя, матэрыяльныя і тэхнічныя ўмовы для вольнага і бясплатнага авалодання дзяржаўнай мовай усімі грамадзянамі ў адпаведнасці са спецыяльным законам.
Іншыя мовы са спецыяльным статусам	-	-	-	-	-	-	Руская - можа афіцыйна выкарыстоўвацца нароўні з казахскай у дзяржаўных арганізаціях і органах мясцовага самакіравання.
Палажэнні адносна ўжывання іншых моў	Кожны мае права карыстацца роднай мовай, выбіраць мову зносін.	Дзяржава забяспечвае вольнае выкарыстанне і развіццё іншых моў, на якіх размаўляе насељніцтва. Кожны мае і нікто не можа быць пазбаўлены права карыстацца роднай мовай.	Грамадзяне, якія належаць да нацыянальных меншасці, маюць права на развіццё сваёй мовы.	Грамадзяне з'яўляюцца роўнымі незалежна ад мовы і маюць права карыстацца сваёй мовай у прыватным жыцці і публічна.	Дзяржава прызнае і абараняе права на захаванне, развіццё і выкарыстанне рускай мовы і іншых моў, на якіх размаўляюць на тэрыторыі краіны.	Гарантуюцца вольнае развіццё, выкарыстанне і абарона рускай і іншых моў нацыянальных меншасці. У Аўтаномнай Рэспубліцы Крым да кампетэнцыі аўтаноміі адносіцца забеспечэнне функцыянавання і развіцця як дзяржаўнай мовы, так і нацыянальных моў і культур у аўтаноміі.	Дзяржава клапоціцца пра стварэнне ўмоў для вывучэння і развіцця моў народа Казахстана.
Магчымасць атрымання адукациі на роднай мове, ужывання яе ў іншых сферах грамадскага жыцця	Дзяржава гарантуе ў адпаведнасці з законамі свабоду выбару мовы выхавання і навучання.	Кожны мае права на выхаванне, атрыманне адукациі і заняткі творчай дзейнасцю на роднай мове.	-	-	Дзяржава забяспечвае ў адпаведнасці з законамі права кожнага на выбар мовы навучання.	Грамадзяnam, якія належаць да нацыянальных меншасці, у адпаведнасці з законам гарантуюцца права на навучанне на роднай мове або на вывучэнне роднай мовы ў дзяржаўных і камунікацыйных установах ці праз нацыянальныя культурныя таварыствы.	Кожны мае права на карыстанне роднай мовай, вольны выбар мовы зносін, выхавання, навучання і творчасці.
Патрабаванні адносна ведання дзяржаўнай мовы вышэйшымі дзяржаўнымі службовцамі	-	-	-	-	Прэзідэнт	Прэзідэнт, суддзя, суддзя Канстытуцыйнага Суда	Прэзідэнт, старшыні Палат Парламента
Мова судаводства	-	Дзяржаўная або мова насељніцтва, якое складае большасць у адпаведнай мясцовасці. Удзельнікам судовага разбору спраў, якія не валодаюць мовай судаводства, гарантуюцца права поўнага азнямлення з матэрыяламі спраўы, удзелу ў судзе з дапамогай перакладчыка, выступлення ў судзе на роднай мове.	-	Дзяржаўная. Асобы, якія не валодаюць мовай судаводства, забяспечваюцца перакладчыкамі. У раёнах, дзе насељніцтва не валодае дзяржаўнай мовай, дзяржава забяспечвае вывучэнне дзяржаўнай мовы і вырашэнне пытанняў, звязаных з судаводствам.	Малдаўская. Асобы, якія не валодаюць малдаўскай мовай або не размаўляюць на ёй, маюць права знаёміцца з усімі дакументамі і матэрыяламі спраўы і звязаныца да суда праз перакладчыка. У адпаведнасці з законам судаводства можа адбывацца таксама на мове, якая з'яўляеца прымальнай для большасці яго ўдзельнікаў.	-	-

Паважаныя бацькі будучых ганаравых грамадзян нашага горада!!!

З кожным годам паступова павялічваеца колькасць крэатыўных беларусаў, якія жадаюць вучыць сваіх дзетак у школе і дзіцячым садку па-беларуску.

У мінулым навучальным годзе ў Гародні і раённых цэнтрах Гарадзенскай вобласці было створана 20 новых беларускіх класаў.

У юбілейны год класікаў беларускай літаратуры Я. Купалы і Я. Коласа ў Ленінскім раёне нашага горада ў дзіцячым садку №45 па вул. Сухамбаева, 5 (гэта паблізу пр. Будаўнікоў, вул. БЛК і вул. Горкага) адбываеца набор маленъкіх дзетак у беларускую рознаўзроставую групу. На пачатак ліпеня па звестках начальніка аддзела адукцыі і адной з ініцыятарак стварэння беларускай групы Наталлі Кісель было 9 ахвочых бацькоў.

Калі Вы сапраўды хочаце каб Вашыя дзеткі ведалі нароўні з рускай і беларускую мову-Вы маецце рэальную магчымасць гэтага зрабіць, напісаўши заяву ў беларускую групу садка №45.

Адначасова працягваеца падача заяў ў першыя і другія класы з беларускай мовай выкладання. Базавымі беларускімі школамі на сёння з'яўляюцца СШ №32 (Ленінскі раён), СШ №34 (Кастрычніцкі раён), якія маюць досвед арганізацыі беларускага навучання.

Выдатнае валоданне, як мінімум дзяржавнымі мовамі - гэта паказычык талерантнасці грамадства і ёўрапейская норма для ўсіх дзяржавных службоўцаў, а павага да роднай мовы - гэта павага і да сябе! Далучайцеся, калі ласка!

Сябры Гарадзенскай абласной рады ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны".

Гародня

Дзіцячы садок №45,

Адрас: вул. Сухамбаева, 5

Заявы прымаюцца ў Ленінскім аддзеле адукцыі па адрасе: вул. Савецкая, 14, каб. 253,

тэлефон - 74-07-85.

Раб. тэл. выкананіца абавязкай начальніка аддзела адукцыі гарвыканкама 72-04-83
(Пахомава Алена Аляксандраўна).

Тэлефон начальніка аддзела адукцыі гарвыканкама: 72-05-58 (Блажэй Сяргей Валер'янавіч).

Прадстаўнік бацькоўскага камітэта: МТС 298891853, Вэлкам - 293378574,
эл. адрес: nas_hovea@mail.ru (Кісель Наталля).

СШ №32 (Ленінскі раён)

Тэлефон сакратара школы №32: 41-31-92 (Баярчык Гелена Вацлаваўна).

Завуч пачатковай школы №32: МТС- 787-43-54 (Багдановіч Валянціна Іванаўна),
e-mail: Sh32@mail.grodno.by.

Ленінскі аддзел адукцыі: 72-10-65 (Аксана Сяргееўна).

Прадстаўнік бацькоўскага камітэта беларускіх класаў: 70-62-89, пасля 18.00 (Астроўская
Аксана Барысаўна).

СШ №34 (Кастрычніцкі раён)

Тэлефон сакратара школы №34: 56-73-13

Завуч пачатковай школы №34: 56-25-46 (Віктар Алена Антонаўна),
e-mail: Sh34oktroo@mail.grodno.by.

Тэлефон начальніка аддзела адукцыі гарвыканкама: 72-05-58 (Блажэй Сяргей Валер'янавіч).

Кастрычніцкі аддзел адукцыі: 52-05-66 (Аляксандра Ўладзіміраўна).

Тэлефоны гарадзенскай абласной арганізацыі ТБМ: Вэлкам- 943 -58-09 (Крой Аляксандар
Ільч), МТС-285-93-07 (Буднік Іван Фёдаравіч).

У Германавічах прыйшла канферэнцыя, прысвечаная Эміліі Плятар

Арганізаторам мера-
прыемства была вядомая гра-
мадская дзеячка Ада Райчонак.
Праходзіла мерапрыемства ў
культурна-асветніцкім цэнтры
імя Язэпа Драздовіча. У пра-
цы канферэнцыі прынялі ўдзел
35 чалавек. Сярод удзельнікаў
былі прафесар з Польшчы Ге-
ленна Глагоўская, доктар гісто-
рыйных навук з Гародні Вяч-
аслаў Швед, яшчэ адзін гарад-
зенскі прафесар Андрэй
Майсяёнок, дацэнт Ніна Сту-
жынская, выдавец "Архе" Ва-
лер Булгакаў, выкладчык Ві-
ленскага ўніверсітэта Алеся
Адамковіч, вядомыя мясцовыя
краязнаўцы Вітольд Ермалё-
нак і Рыгор Шарыпкін і інш.

Краязнаўчыя канфе-
ренцыі праводзяцца ў Германавічах Шаркаўшчынскага ра-
на штогод, як даніна паміці
Міхасю Райчонку, які быў вядомым этнографам, літара-
тарам і краязнаўцам, але пра-
жыў усяго толькі 26 гадоў. Та-
ды яго маці Ада Райчонок па-
бяцала, што працягне справу
свайго сына.

Па яе словам, яна даўно
мела задуму правесці такую
канферэнцыю. Два гады назад
прайшоў мастацкі пленэр, пры-
свечаны Эміліі Плятар.

Наші кар.

Моладзь - на Божым шляху

Кatalіцкія ксяндзы ў
розных рэгіёнах Беларусі вя-
дуть глыбокую ўдумлівую
працу з моладдзю і падліткамі.

У гэтым мы перакана-
ліся падчас нацыянальнага
духоўнага фесту ў санктуары
Маці Божая ў Будславе, які
праходзіў пад эўзізам "Марыя
- Маці Збаўцы" 6 і 7 ліпеня. У
наступным годзе тут будзе
адзначацца 400-годдзе пры-
быцця абрата Божая Маці
Будслаўскай.

2500 ўдзельнікаў з роз-
ных гарадоў прыбылі сюды
сёлета.

Вялікая група моладзі
прышла з Brasлавa. За 6 дзён
яны пераадолелі пешшу 160
кіламетраў. Пілігримы з Bra-
slava ўдзельнічаюць у фесце
ужо ў 22 раз.

У Braslaўskай парафії
Нараджэння Божая Маці ак-
тыўна дзейнічае моладзевая
група "Salvator". Заахвочваюць
моладзь да дзейнасці ксяндзы
Тадэвуш Дабравольскі і Стані-
слаў Мжыгруд.

- Сустрэчы моладзі рэ-
гулярна адбываюцца пры кас-
цёле. Тут ёсьць старэйшыя, 30-
гадовыя, якія гуртуюцца па
сваіх інтэрэсах, і школьнікі 15-
17 гадоў. Такія сустрэчы су-
праваджаюцца спевамі, ада-
рацымі. Моладзь супольна
разважае над тым значэннем,
якое мае ў жыцці вера, імкненіе
прыслухацца да свайго паклі-
кания, - распавёў ўдзельнік
пілігрымкі Ян з Brasлавa. - Пілігрымкі нас аб'ядноўваюць
і фізічна загартоўваюць. Ёсьць
людзі, якія прызываюцца па-
дарожніцачы сем'ямі. Дзеци з
бацькамі змалку прывыкаюць
хадзіць ў пілігрымкі, адчуваюць
ся бяе здаравей сярод цудоўнай
природы, знаёміца з багатай
хрысціянскай спадчынай род-
нага краю. Самаму маленькаму

у нашай групе ўдзельніку - 4
гады і 9 месяцаў.

- Мы спыняліся ў такіх
месцінах як Ёды, Шаркаў-
шчына, Радзюкі, Юдзіла, - па-
дзяліліся ўражаннямі Ганна з
Браслава.

- Айцы і сёстры саліз-
яне ў Смаргоні, Дзятлаве і ін-
шых месцах вядуць евангеліза-
цыйныя заняткі з моладдзю на
працягу года і падчас пілігры-
мак, - паведаміў ксёндз Ян Огар
(SDB). Праводзізца тэматыч-
ных рэкалекцыі, канферэнцыі,
ідзе праца ў групах.

Пілігрымка ў Будслаў
была таксама зладжана так, што
у час прыпynкau праводзіліся
размовы і гутаркі на духоўныя
тэмы. Мы знаёмім моладзь з
гісторыяй жыцця айца Яна
Боскі, заснавальніка тавары-
ства салезіянаў, разважаем
разам над тым, якім ён прын-
цыпамі кіраваўся ў жыцці, як
ён пераадольваў нягody, якое
значэнне для яго мела Тайнства
Еўхарыстыі. Увага надаецца
тому, каб прывіць любоў да
духоўнай і фізічнай працы,
адказнасці.

Людзі ў населеных пун-
ктах сустракалі нас цёпла і
ветліва, яны ўбачылі столькі
светлых твараў мадлённаў і
радаваліся разам з намі.

Гэта сведчанне таго
што, вера нясе натхненне, што
моладзь можа з 'ядноўвацца і

праводзіць час без алкаголю,
можа імкніцца ажыццяўляць
добрая мэты, - распавёў
ксёндз Ян Огар.

- Сёстры Святой Ядвігі
ў Слуцку, Асіповічах і Круп-
ках праводзяць катэхізацыю ў
сваіх парафіях, займаюцца
выхаваннем дзяцей і моладзі,
вядуць апеку над хворымі, -
падзяліліся прадстаўніцы су-
польнасці.

- Сёстры са Свята-Елі-
завецінскага манастыра пад
Менскам падзяляюць радасць
сваіх братоў і сёстрапу ў веры, -
адзначыла сястра Вольга.

300 чальцоў дэлегацыі
з Менска, 220 - з Маладэчна,
150 прадстаўнікоў з Гудагая,
250 - з Нарачы, 150 - з Вілейкі,
ў рознакаляровых кашулях
напоўнялі спевамі, радасцю і
бадзёрасцю наваколле.

Удзел моладых пілігры-
маў у Святой Імшы на бела-
ружскай мове, еднасць сотняў
вернікаў у супольнай малітве
да Божая Маці за Беларусь і за
сваіх родных будуць несці
свято і любоў у сем'і, нат-
хніць да самаўдасканалення.

Чыстая, без ніводнага
воблачка месяцная ноч,
асветленая тысячамі зінічак, урачыс-
тая святочная прэсія калія кас-
цёла надоўга застануцца ў
душах пілігрымай.

*Эла Дзвінская,
фота catholic.by.*

Беларуская мова і футбол

У Салігорску ў суботу
прайшоў хіба не цэнтральны
матч лета. Сустракаліся "Шах-
цёр" і БАТЭ. У выпадку пера-
могі салігорскі клуб дагнаў бы
барысаўцаў у турнірнай таб-
лицы.

Нягледзячы на 30-гра-
дусную спёку, каманды выдалі
найцікавейшую гульню. "Шах-
цёр" адкрыў лік: на 20-й хвіліне
вызначыўся Дзмітры Асіпенка.
На 73-й Эдгар Аляхновіч з-за
межаў штрафнай прыгожым
ударам у дзяявітку лік зраўняў
- 1:1.

Барацьба не спынялася
да 94-й хвіліны, прычым пры

пазіцыйнай перавазе БАТЭ
"Шахцёр" агрызаўся і меў
некалькі момантаў.

Адрыў БАТЭ ў 3 балы
захаваўся (37 супраць 34),
прычым у Барысава на гульню
меней.

Зазначым таксама два
моманты: БАТЭ згуляў першы
раз унічэпоў ў гэтым чэмпіянаце
(у каманды цяпер 12 перамо-
гаў, 1 нічыя і 3 паразы), а
трансляцию па канале "Бела-
русь-2" эмацыйна каментавалі
па-беларуску Павел Баранаў і
Дзмітры Герчыкаў.

І трэба адзначыць, што
каментавалі не толькі эмацый-

Наші кар.

Сёлета спаўняеца 235 гадоў з дня народзінау **Яна Юзафавіча Ходзькі Барэйкі**, псеўданім Пан Ян са Свіслачы (24.06.1777-10.11.1856). Лічу з гэтай нагоды вартым падзяліцца звесткамі пра яго з чытачамі "Нашага слова".

Стараадуні шляхецкі род

Ходзькі Барэйкі-стараадуні шляхецкі род. Бытуюць дзве легенды, як узніклі прозвішчы іх роду. Быццам прозвішча Барэйка бярэ начатак ад легендарнага сярднявечнага рыцара, які ў часы Гедзіміна ў кулачным бое перамог (пабароў) татарскага асілка. Хадкевич Іван прыгадвае легенду аб паходжанні прозвішча Ходзька. Быццам кіеўскі баярын Ходар Юр'евіч, які вельмі хутка хадзіў, атрымаў мянушку Ходзька, якая стала позішчам. Ходзька ўпамінаеца ў адной з грамат вялікага князя Казіміра Ягелончыка ў 1443 годзе, у 1446 годзе вялікі князь Свідрыгайла Альгердавіч "за верную службу" падарыў Ходзь-

Герб Касцеша

ку маёнтак Мілоўшы. У XIX стагоддзі Ходзькі жылі ў Віленскім, Трокскім, Свенцянскім, Завілейскім, Ашмянскім, паветах і ў Вільні. Ходзькі не належалі да заможных, яны пераражана былі адміністрарамі чужых маёнткаў або арандравалі невялікія фальваркі, знаходзіліся на дзяржаўнай службе, але іх шляхецкая радавітасць ніколі не падвяргалася сумненню. Як шляхта яны мелі шырокія асаўбіствы і палітычныя прывілеі, права ўласнасці на маёнтак, свабоду міграцыі, ільготы ад падаткаў, права на пажыццёвую перадачу звання і пасады, права на павышэнне па службе і іншыя.

Першыя крывіцкія Ходзькі Барэйкі

Першым з Ходзькаў, хто пасяліўся ў Крывічах, быў Ходзька Барэйка Юзаф (1728-01.24.1782) з жонкай Канстанцыяй з Буйніцкіх. Ходзька Барэйка Юзаф з'яўляўся Прэзідэнтам земскага суда Ашмянскага павету і меў судова-адміністрацыйную і паліцэйскую ўладу на даволі вялікім аблігу. Да Ашмянскага павету ў той час адносіліся часткі сучасных Ашмянскага, Докшицкага, Глыбоцкага, Вілейскага Маладзечанскага, Смаргонскага, Астравецкага і Мядзельскага раёнаў. Маёнтак у мясцінку Крывічы Юзаф атрымаў у спадчыну ад свайго сваяка троцкага падкаморага Андэя Укоўскага, якому частка

Крывічоў дасталася пасля смерці бяздзетнага полацкага ваяводы вялікага гетмана ВКЛ Януша Кішка (1568-1654) як экспедыція на карысць крэдытораў.

Пасля падзелу Рэчы Паспалітай успыхнула паўстанне пад кіраўніцтвам Т. Касцюшкі. Пад штандары "волнасці, цэласнасці, незалежнасці" у красавіку 1794 года стаў брат Юзафа маёр Людвік Ходзька Барэйка (1769-1843), а, можа, і 17-гадовы сын Ян. У беліграфіі Яна Ходзькі нідзе не пазначана, што і ён прымаў удзел у паўстанні 1794 года, але ў скоснія намёкі маюцца. У яго аповесці, якая ўключае шэраг аўтабіографічных звестак, падрабязна апісваеца, як яго сябтар 4 лістапада 1794 года ўдзельнічаў у бітве ў прыградзе Варшавы Празе, быў там паранены, ўзяты Суворавым у палон і дастаўлены ў Ракаў, а аўтар пераплыў Віслу і тайком вярнуўся на радзіму. Можа гэта і домысл пісьменніка, але Ян Ходзька сапраўды ў 1794 годзе пакінуў працу ў Ашмянах, а ўжо ў 1795 годзе ўладкаваўся ў Паставах. Можа ў мэтах канспірацыі памяняў месца працы?

Паўстанне пацярпела паразу. Людвік не паказваўся ў Крывічах, навісла пагроза сектвастра маёнтка і маёрасці Ходзькаў. Толькі ўступленне ў 1796 годзе на царскі пасад Паўла I і амністыя паўстанцам уратавалі Ходзькаў ад разарэння.

Жыццёвы шлях Яна Ходзькі Барэйкі

Пісьменнік, драматург, тэатразнавец, грамадскі дзеяч, удзельнік культурна-асветнай жыцця Беларусі і Літвы, гарнавы сябар Віленскага юніверсітата Ян Ходзька Барэйка нарадзіўся 24 чэрвяна 1777 года ў мясцінку Крывічы Вілейскага павету Менскага ваяводства (зраз Мядзельскі раён Менскай вобласці) ў сям'і патомнага мясцовага шляхціча герба "Касцеша" Юзафа і Канстанцы з Буйніцкіх. Першапачатковую адукацыю атрымаў дома ад губернераў, потым вучыўся ў Крывіцкай школе ордэна троінтарыя ў і, нарэш-

Ян Ходзька Барэйка

це, закончыў Віленскую Галоўную школу Вялікага Княства Літоўскага.

Бацька рана памёр. Каб пазбегнуць апякунства пры вядзенні гаспадаркі, юнак звярнуўся да карала Станіслава Аўгуста з хадайніцтвам аб прызнанні яго паднагадовым. Ужо ва ўзросце 16 гадоў Ян быў абраны цывільна-вайсковым камісарам Ашмянскага павету. У выніку Гарадзенскі сойм ў 1794 годзе прызнаў яго паднагадовым.

Ян Юзафавіч прыйшоў усе ступені шляхецкай кар'еры, займаючы пасады ў юстыцы. У 1795 годзе ўладкаваўся працаўца асасарам суда ў Паставах, потым там жа стаў працаўцам падсудкам.

У 1808 годзе Яна Ходзьку прызначылі падкаморым Вілейскага павету. У яго абавязкі ўваходзіла вырашэнне памежных спрэчак паміж уладальнікамі зямлі. У 1811 годзе занё пасаду Прэзідэнта земскага Трыбуналу па Менскай губерні. Яго кватэра ў Менску стала сапраўдным асяродкам кульгры, дзе па аўторках зыходзілася шмат гасцей. Ён арганізоўваў канцэрты, пастаноўкі, выступаў у якасці рэжысёра, аўтара і выкананцы акцёрскіх ролей.

Летам 1812 года напалеонаўскія салдаты ўступілі ў Крывічы. Ян Ходзька, разліч-

цэнт рабіў на маральныя навукі і элігію, рэкамендаваў знаёміць вучняў з новымі тэхнолагіямі апрацоўкі зямлі, жывёлагадоўлі, будаўніцтва. У 1821 годзе яго назначылі інспектарам Віленскай навучальнай акругі, якая ахоплівала школы Літвы, Магілёўскай і Віцебскай губерні. У гэты перыяд Ян піша аповесць "Пан Ян са Свіслачы, вандроўны крамнік", (1821), дзе развіў ідею народнай школы і асветы. У 1822 годзе Школьны камітэт Віленскай навучальнай акругі пропанаваў яму афіцыйна выкладаці сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі толькі заможных пластаў грамадства, асуджай недаацэнку карыснасці навукі, ведаў, лічыў, што правільнае навучанне можа дадзіць толькі добра народу. Ён крэтыкаў амарацьненне, асаджаваў сацыяльна-маральнага прагрэсу лічыў асвету, узгадаваную на айчынным грунце і прыстасаваную для добра народу. Адстойночы яго роўнасць людзей перад законам, даводзіў неправамернасць падъюходу да асветы як прывілеі

Педагагічныя погляды
Яна Ходзькі

Кніжка Яна Ходзькі "Пан Ян са Свілачы, вандруны крамнік" написана па ўзору французскай папулярнай кнігі М.Л. Тусье "Сімон дэ Нанту або Кірмашовы гандляр". Аповесць з'яўляецца не толькі краязнаўчым апісаннем Беларусі ці ўзорам сельской ідyllі, але яна мае глыбокі дыдактычны і пазнавальны падтэкст. Нездарма ў 1821 годзе Школьны Камітэт Віленскай навучальнай акругі ўхваліў яе і рэкамендаваў у якасці лемантара для вісковых школ. Кніга была разаслана ва ўсе школы Беларусі і Літвы, чатыры разы перавыдавалася на польскай мове і двойчы на літоўскай у перакладзе ксяндза Ю. Рупейкі.

Зробім экспурс па страницах кнігі. Галоўны герой кнігі вандруны гандляр расказвае і ператлумачвае ўсё тое, што бачыць па дарозе. Мы пройдземся толькі па тых страницах кнігі, дзе апісаны маршрут па сучасным Мядзельскім раёне: Будслаў-Мядзела. Што бачыла дапытлівае вока нашага земляка, што яго хвалявалася?

Раздел. "Прабыванне ў Будславе. Пан Ян наведае парадфільную школу. Заўгаі і гутаркі з гэтай нагоды".

Тут Ян апісае школу ў Будславе 1815-1820 гадоў. Школа была на ўтрыманні айцоў бернардзінцаў, навучалася ў ёй 40 вучняў. Хаця школа называлася парадфільнай, аднак у сапраўднасці рыхтавала вучняў да паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы, бо давала такія веды як і ў павятовых школах; меліся 1-шы і 2-гі класы.

У школе займаліся дзеці розных саслоўяў. Вуснамі пана Яна Ходзька выказвае меркаванне, што хаця мясоўым уладам надае гонар, што вучнаца дзеці розных саслоўяў, але для сялян лаціна не патрэбна, бо цяжка стаць вучоным, трymаючи саху, і часу селяніну не хопіць вывучаць вышэйшыя навукі. На яго думку для сялянскіх дзяцей дастатковая умельць чытаць, пісаць, ведаць земляробства, жывёлагадоўлю, вісковыя рамёствы, умельць весці гаспадарку. Ён лічыць патрэбным выхоўваць у дзецях рэлігійнасць, патрыятызм, любоў да працы, павагу да бацькоў і суседзяў.

У гутарцы з сялянскімі дзецімі ён пераконвае іх, што акрамя вучобы патрэбна выконваць абавязкі хлебароба, раіць у час канікул не фанабэртыца, ляінівых вучняў прапануе дыректару адсылаць дадому...

Раздел "Кірмашу Мядзелі. Абход кальвары".

Тут Ходзька піша, што на кальварі было шмат п'яных і жабракоў, якія сядзяць на дарозе. Пасля гутаркі з жабракамі ён прыходзіць да высновы, што большасць з іх збяднелі з-за гультайства. Апісае, як жанчыну Дароту абвінавачвалі ў чарадзействе, што малако, забірае ад кароў, сурочае людзей. Ян расследуе факты і выкryвае, што каровы даюць

Шляхіц з-над Сэрвачы

мала малака з-за недагляду.

Навогул, кніга насычана рознымі парадамі. Продаж тавару суправаджаеца інструкцыямі, як ім карыстацца. Герой кнігі вучыць людзей як вырошчаць хмель, рыхтаваць на зіму грыбы, фарбаваць і прасці воўну, угноўваць і апрацоўваць зямлю, уводзіць севазварты, ржаністую асушицу, балоцістую глебу, вучыць рацыянальнаму асвяленню хат, пляценню капельношоў, кошыкаў, дае медышынскі парады: як ратаваць ад запалення, лячыць учадзелых, воспу, панос, ратаваць тапельцаў. Шмат увагі удзяляе барацьбе з забабонамі і п'янствам, выступае супраць пышных хаўтураў з гарэлкай.

Як прадстаўніка шляхецкага саслоўя педагогічныя погляды Яна Ходзькі кансерватыўныя. Ён настойваў, каб сяляне заставаліся сялянамі і верна служылі панам, гэта значыць, што разглядаў асвету з саслоўных пазіцый, але той факт, што ў кнізе выказваеца канцэпцыя асветы для народа, заслугоўвае ўвагі як адзін з этапаў педагогічнай думкі ў Беларусі. Сучаснік Яна Ходзькі ўрач С. Мараўскі так характарызуе яго: "Муж у любых адносінах выдатны..., адзін з апошніх узораў нашых шаноўных і несапсанавых чужаземчынай. Гэта-шляхіц". Не пагадзіца з ім немагчыма.

Дзеці Яна Ходзькі

Ад шлюбу з Кларай з Корсакаў меў шэсць сыноў, якія пакінулі значны след у гісторыі не толькі Беларусі, але і ўсю свету. Гэта дало падставу мемуарысту. Станіславу Мараўскаму напісаць пра сям'ю Ходзькай: "Грэх сказаць, што дзе калі-небудзь быў Ходзька, то здольны. Дурня з

гэтым іменем я не ведаў". Сын Яна Ходзькі Станіслаў Ігнацы (1794-1861) - хімік, прафесар, публікаваў навуковыя працы па земляробству, Уладзіслаў (1799-1842) быў гранічным суддзём і засядацелем суда Вілейскага павету. Яго жыццё скончылася трагічна. Калі захварэў, застрэліўся на кватэры ў Вілейцы. Сын Юзаф (1800-1881) - вядомы геадэзіст, склаў першыя карты Каўказа, дакладна абмераў гору Аракат, зрабіў выміранні для Літвы Румыніі, Малдовы. Фелікс Напалеон падчас паўстання 1830-1831 гадоў быў кіраўніком паўстанцкага атрада ў Крывічах, потым узначальваў аўг'янданыя вілескі-дзісенскія сілы. Як інжынер працаўваў на чыгуначных лініях ў Францыі, зрабіў шмат дасягненняў у фізіцы за што быў ганараваны залатым медалём. Аляксандар (1804-1891) - паэт-рамантык, фальклорыст, усходзінавец, прафесар славянскіх літаратур, выдаў 5 навуковых прац, запісаў фальклор туркменаў, персаў, зрабіў турэцкі размоўнік. Міхал Ян (1808-02.05.1879) - удзелнік паўстання 1830-1831 гадоў, паэт, напісаў 2 памеры "Дзесяць абраўкай з пaeздki ў Польшчу", і "Два Акты" (1843), 7 навуковых прац па краязнаўству, перакладаў з нямецкай і англійскай мов.

Заняпад маёнтка Ходзькаў

Апошнім, хто гаспадарыў у былым маёнтку Ходзькаў, быў немец Егер. Калі ў 1939 годзе прыйшлі саветы, немец-гаспадар з Крывічоў уцёк. Згадваюць, што падчас нямецкай акупациі ў былы маёнтак Ходзькаў прыязджалі нейкія людзі, разглядалі прывезеную схему сядзібы, нешта вымыялі ад будынкаў і старых дрэў, капаліся ў зямлі, нешта

знейшлі, забралі ў чамаданы і з'ехалі. Ці гэта былі нащадкі Ходзькаў, ці сам немец Егер, ніхто не ведаў.

На месцы былога маёнтка засталася гаспадарчая пабудова-склеп, захаваліся абрывы вялізной клумбы, якая знаходзілася перад сядзібай, уяздная дарога, ад алеі якой засталіся два дрэвы.

Ходзькі былі калятарамі (апекунамі) касцёла святога Андрэя Баболі. Побач з алтаром знаходзіцца васьмігранная памятная дошка, якую ўстановіў для сваіх бацькоў Юзафа і Канстанцыі Ян Ходзька. Уверсе дошкі маюцца выявы герба Ходзькаў і Буйніцкіх. На дошцы змешчаны наступны тэкст на польскай мове: "Pamiętka najukochanym rodzicom w Bogu zeszłym Juzefowi Bożejkowi Chodzkowi Prezidentowi dożywotnemu ziemstwa Oszmianskiego zmarlego w 1782 stycznia 24 na 55 m roku zycia i

Памятная дошка ў гонар бацькоў Яна Ходзькі ў Крывіцкім касцёле

пасёлак можа пахваліцца такім родам як Ходзькі. Варта ўважаваць крывацкі род Ходзькаў памятным знакам, папулізація дзеянасць прадстаўнікоў іхніх роду, а Крывічы ўключыць у турыстычны маршрут.

Н е лішнім будзе паслухаць турыстам і мясцовую легенду "Крывіцкая князёўна".

"З а дзедам-шведам тоое было. На беразе Сэрвачы стаяў замак. Жыў у ім князь, у якога была прыгажа жена - дачка. І кахала яна простага крывіцкага хлоп-

Склеп маёнтка Ходзькаў у Крывічах

zony jego Konstancyi z Bujnickich Chodzkowej zmarłej 1858 lipca 11 skonczywszy 94 lat zycia od wdziennego syna Jana Bożejkow Chodzkow rolozony". ("Памяць найулюбінным бацькам у Богу памерлым Юзафу Барэйку Ходзьку пажыццёваму Прэзідэнту Ашмянскага земства, памерламу 24 студзеня 1782 на 55-м годзе жыцця, і яго жонкі Канстанцыі з Буйніцкіх Ходзька, памерлай 11 ліпеня 1858, скончыўшы 94 гады жыцця ад удзячнага сына Яна Барэйкі Ходзькі ўста-ноўлена").

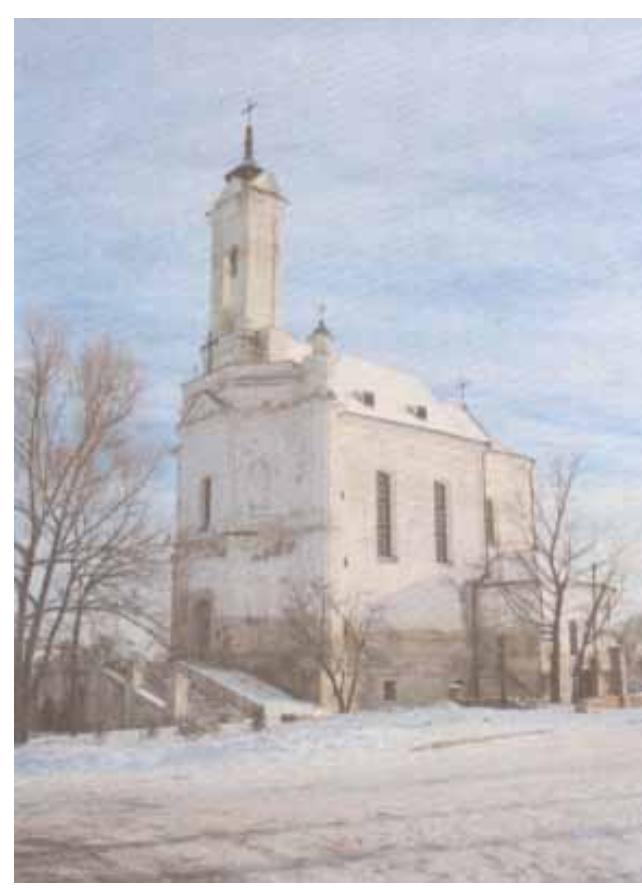
Крывічы як турыстычны аб'ект Мядзельшчыны

Сам тапонім **крывічы** выклікае цікавасць. Крывічы - назва-этнонім, гэта значыць, паходзіць ад назывы этнічнай групы-славянскага племені крывічоў, якія з VI па IX стагоддзе жылі на вялікіх тэрыторыях. Упершыню пра крывічоў паведаміў візантыйскі пісьменнік Канстанцыі Багранародны і "Повесть временных лет", дзе сказана, што крывічы ўдзельнічалі ў паходах Алега і Ігара супраць Візантыі. У канцы X стагоддзя саюзы крывіч-кіх племенінаваўші сваім

"княжанням" ў склад славянскай супольнасці "Русь". Частка крывічкіх племенінаваў, якія ў IX-X стагоддзях тут жылі ў той жа "Аповесці" называюцца палачанамі, як аўг'янданыя ў саюз з цэнтрам у Полацку. Гэтыя старожытныя палачане і далі пачатак Полацкаму княству - аднаму з самых ранніх у межах Беларусі тэрыторыяльна-палітычнаму аўг'янданню. Апошнія ў памінанні пра крывічоў належыць да другой паловы XII стагоддзя. Хаця ў другім палове XIX стагоддзя шэршнікі і літараторы ў тым ліку і У. Сыракомля, беларускую мову ўсё яшчэ называлі крывіцкім дыялектам.

Цікавасць уяўляе касцёл святога Андрэя Баболі, пабудаваны ў 1776 годзе манахамі ордэна трнітарыяў, запрошаных у 1770 годзе цівіном і падкаморым троцкім Андрэем Укольскім. Касцёл - помнік архітэктуры барока. Алтар багата ўпрыгожаны пущці (галоўкамі хлопчыкаў з крыліямі) і скulptурамі апосталаў. У ім знаходзіцца цудатворная скulptura Ісуса Хрыста, зробленая ў Рыме, частка мошчаў Андрэя Баболі.

Ну і Ходзькі. Не кожны

Касцёл у Заслаўі, на цвінтары якога магілі Яна Ходзькі

Іван Драўніцкі.

Уладзімір Содаль:

*"Хочаш - не хочаши, а цябе ў вышыванцы
прызнаюць за беларуса"*

Мусіць, самая пара настала распавесці пра маю вышыванку. Упершыню я апрануў яе ў 1961 годзе, больш за паўстагоддзя таму. Эта быў падарунак мне на вяселле. Пазней я даведаўся, якіх ахвярай была тая вышываная ка-шуля.

Мая стрыечная сястра Люся вучылася тады ў Гомельскім універсітэце. З грашымі было скупа, ведама, студэнтка. І яна мусіла здаваць кроў, каб зрабіць мне такі каштоўны і незабыўны дарунак.

Досьць часта я апранаў сваю прыгожую вышыванку, асабліва ўлетку. Яна і напраўду, як казаў Сяргей Панінік, халадзіць цела. Другое, вышыванка - эта заўсёды лепшы настрой, які на свята, урачыстасць, яна вылучае годна з шэрай масы. У вышыванцы - хочаш не хочаш, а цябе прызнаюць за беларуса. Надаралася і такое, калі некаторыя спрабавалі неякі азмрочкі маю святочнасць. Памітаю, як адзін дзеяч, убачыў мяне ў вышыванцы сярод моладзі ў Траецкім прадмесці, незычліва і знішчальна выціснуў: - "Этнаграфічны беларус!" - і гэтулькі было грэбліваці ў ягоным tone. Хоць я не забываў да гэтае пары на той непрыемны эпізод, але ад сваіх вышыванак не адмовіўся. У мяне іх зараз аж тры. Я іх заўсёды апранаю з нагоды самых урачыстых падзеяў.

Я не адзін раз калі помніку Янку Купалу ў вышыванцы расказваў свае вершы. Мяне ў ёй намаляваў мастак Алеś Цыркуноў. Часам у ёй і пішу. У вышыванцы пачываюся радасным, узімским, натхнённым. Шчасливым. Іншым разам хаджу ў ёй ў школу.

Вышыванкі - нацыянальная беларуская вопратка. Даўней кожны беларус меў сваю вышываначку. Яе апраналі на святы. Вышыўка на капушулі - не толькі ўкраса. Эта яшчэ і аబярг. На грудзях май кащулі дзве беечкі з арнаментам. Яны аберагаюць маю душу, даюць натхненне, а воку - насалоду і радасць".

Гэтак пісаў і распавядáў Сяргук пра сваю вышываначку ў 2002 годзе, надрукавана ў кнігі "Святло маёй крыніčki". З тae пары ён пастаўе, стаўся студэнтам. Прыйшоў Сяргуку Чылікіну-Садэль-

каму. Шэраг ягоных фотадздымкаў даносіць да нас гэтыя ўрачыстыя моманты. Пры любой ўрачыстасці, пры любой святочнай нагодзе ён сам, без усялякай нагадкі кагось са старэйших, апранае сваю вышыванку. Вось наш трынаццацігадовы Сяргук пры сваіх імянінных свечках. А вось на гэтым здымку ён у вышываначцы на сустрэчы з студэнтамі Менскага педагогічнага дзяржаўнага ўніверсітэта ў кабінцы беларускай мовы. Аднойчы Сяргук гэтак распавеў:

"Дарагая вышываначка, яе падаравала мне бабулька Клара з дзядулем Уладзем! У ёй я ездзіў на Кіпр. Хоць там спякотна і ўсе ходзяць у адных шортах, я не аднойчы апранаў беларускую вышываначку. Няхай ведаюць, што я з Беларусі, што я беларус.

Я не адзін раз калі помніку Янку Купалу ў вышыванцы расказваў свае вершы. Мяне ў ёй намаляваў мастак Алеś Цыркуноў. Часам у ёй і пішу. У вышыванцы пачываюся радасным, узімским, натхнённым. Шчасливым. Іншым разам хаджу ў ёй ў школу.

Вышыванкі - нацыянальная беларуская вопратка. Даўней кожны беларус меў сваю вышываначку. Яе апраналі на святы. Вышыўка на капушулі - не толькі ўкраса. Эта яшчэ і аబярг. На грудзях май кащулі дзве беечкі з арнаментам. Яны аберагаюць маю душу, даюць натхненне, а воку - насалоду і радасць".

Гэтак пісаў і распавядáў Сяргук пра сваю вышываначку ў 2002 годзе, надрукавана ў кнігі "Святло маёй крыніčki". З тae пары ён пастаўе, стаўся студэнтам. Прыйшоў Сяргуку Чылікіну-Садэль-

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная колегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Вінцук Вячорка,
Юрась Каласоўскі, Юля Карчагіна, Леакадзія Мілаш,
Максім Новік, Язэп Палубяцкі, Алеś Петрашкевіч,
Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслав Суднік,
Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>

НА ЎЗЛЁЦЕ СВЕТЛАЙ ПАМЯЦІ

28 чэрвеня споўнілася 90 гадоў з дня нараджэння беларускага пісьменніка, крытыка і літаратуразнаўцы Івана Фёдаравіча Кудраўцава. З нагоды гэтай падзеі сябры Салігорскай суполкі "ТБМ імя Ф. Скарыны" вырашылі адзначыць юбілей пісьменніка шэрагам сустрэч з яго землякамі і зварнуліся ў Салігорскі выканкам дазволіць правесці ў адным з залаў клуба ці бібліятэкі горада Салігорска і ў школе г.п. Старобін, у якой вучыўся пісьменнік, такія сустрэчы, на якіх напярэдні свята Незалежнасці павесі размову аб патрыятызме нашага народа ў годы Другой Сусветнай вайны па матывах яго рамана "Разгневаная зямля".

Аднак Салігорскі выканайчы камітэт за подпісаніем старшыні А.Б. Рымашэўскага не ўзгадніў "правядзенне сустрэч з землякамі пісьменніка І.Ф. Кудраўцава ў колькасці 25-30 чалавек у адным з залаў бібліятэкі ці клубаў г. Салігорска і гарадскім пасёлку Старобін з 23 па 28 чэрвеня 2012 года ў суязе з падрыхтоўкай і правядзеннем святочных мерапрыемстваў, прысвечаных Дню

Незалежнасці Рэспублікі Беларусь Салігорскім равене". Якое цынічнае блузнерства! Гэта ўжо 4-ая запар адмова Салігорскага выканкаму на правядзенне сябрамі ТБМ памятных сустрэч з землякамі раёна ў гонар знакамітых асоб з нагоды іх юбілеяў.

Тым не менш сустрэчу з землякамі пісьменніка І.Ф. Кудраўцава мы ўжё ѿправілі на яго малай Радзімі ў вёсцы Сіцянец калі яго быў сядзібы падраскідзістым вязам. Яго стрыечная сястра Наталля Пятровіч (1933 г. нар.) і яго суседзі Брылеўскі Уладзімір Андрэевіч (1930) і Некрашэвіч Іван Дзмітрыевіч (1937) добра памятаюць Івана Фёдаравіча, які пражыў 82 гады і не адзін раз з імі сустракаўся з рознай нагоды. А звойчы аматар роднай мовы пээтка Ніна Ярмалінская станоўчы і цікава расказала пра творчы і жыццёві шлях нашага земляка, пра патрыятызм нашага народа ў годы Другой Сусветнай вайны па эпізодах яго рамана "Разгневаная зямля".

Цёплай сустрэчай з землякамі А.Ф. Кудраўцава прыйшла на багатым узлёце светлай

памяці. Нечакана нават было зроблена маленькае адкрыццё: назва невялічкай вёсачкі паходзіць ад прозвішча лесніка Сіцяня, які першым тут пабудаваў сабе дом за два кіламетры ад Старобіна. Несумненна гэта юбілейная сустрэча землякоў у гонар нашага пісьменніка А.Ф. Кудраўцава захаваецца ў памяці на ўсё жыцці і ў малых нашчадкаў Дзялендзіка Мішы (2001) і Сафонава Сашы (1999). Толькі такія шчырыя сустрэчы яднаюць народ роднімі каранямі бластавенай Спадчыны.

**Старышыня
Салігорскай суполкі
"Таварыства беларускай
мовы імя Ф. Скарыны"
М. Шаравар.**

На здымку: 28.06.2012 г. насупраць быў сядзібы пісьменніка І.Ф. Кудраўцава справа-налева: аўтар артыкула, стрыечная сястра пісьменніка Н.П. Пятровіч, намеснік суполкі ТБМ У.Г. Масакоўскі, землякі пісьменніка У.А. Брылеўскі, І.Д. Некрашэвіч, У.У. Міхнавец, Міша Дзялендзік, Н.А. Ярмалінская, Саша Сафонава. **Здымак А. Тычыны.**

Мемарыяльная выставка Вячаслава Дубінкі

27 чэрвеня ў Палацы мастацтваў адбылося адкрыццё мемарыяльнай выставы Вячаслава Андрэевіча Дубінкі "Я проста ў далёкай вандроўцы", якая прысвечана 70-годдзю з дня нараджэння мастака.

Нарадзіўся Вячаслав Андрэевіч 17 снежня 1941 г. у Слуцку Менскай вобласці, а памёр 10.08.2010 года. Ён скончыў Чарнавіцкі тэхнікум чыгуначнага транспарту (1961), некалькі год працаўвў будаўніком, будаваў вайсковыя

аб'екты ў Мазыры, Ельску, Петрыкаве, Бабруйску, але ўжо з 1965 года - фотакарэспандэнт раённых, а пазней і цэнтральных газет Беларусі, рэдактар аддзела часопіса "Беларусь", прызёр шматлікіх міжнародных фотавыстаў (атрымаў медаль на "Інтэрпресс 81" у Москве, і ў гэтым жа годзе Вячаслав Андрэевіч пачынае займацца выцінанкам. Амаль 50 гадоў таму Вячаслав Дубінка адрадзіў папулярны некалі, але забыты

на Беларусі від народнага мастацтва Выцінанкі - выразанкі з паперы - арыгінальны від народнага ўжытковага мастацтва, пашыранага ў Беларусі ў XVIII-XIX стст., некалі вельмі распаўсюджанага ад Японіі да Францыі і амаль зниклага ў сярэдзіне мінулага стагоддзя на Беларусі.

Работы В. Дубінкі захоўваюцца ў музеях Польшчы, Літвы, Расіі, Украіны. Паводле выцінанак Вячаслава Дубінкі зроблена керамічная аздоба пры афармленні метро ў Хар-

каве. Ён жа - аўтар кніг прозы "Не плач, душа моя", "Браты святой ночы", "Сіндыкат Мані Дулі", аформіў выцінанкай зборнікі казак, кнігі пазізі, дзіцячыя кніжкі. У 2011 годзе выдадзены яго арыгінальны аўтарскі альбом "Выцінанкі".

На адкрыцці выставы выступалі Рыгор Сітніца, Аляксей Марачкін, Уладзімір Басалыга.

**Аляксей Шалахоўскі,
гісторык культуры,
журналіст.**

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісана да друку 9.07.2012 г. у 10.00. Замова № 1273.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 3850 руб., 3 мес.- 11550 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.